

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Peters), 7 nov. 1951

Mede voor Drees en Stikker.

Ik kom zojuist terug van mijn bezoek aan Sukiman (vide mijn 239). Sukiman leidde het gesprek in met de opmerking, dat ik wel begrepen zou hebben waarover ons gesprek zou gaan; hij vroeg mij opheldering over het Nederlandse ontwerp voor Grondwetsherziening. Algemeen was men nu in Indonesië van oordeel, dat Nederland door het voldongen feit stellen de deur voor verdere onderhandelingen over Irian had dicht gegooid. Hij vroeg terzake om opheldering ten aanzien van de bedoelingen van de Nederlandse Regering. Ik antwoordde, dat, hoewel ik nog geen instructies van mijn Regering had en evenmin beschikte over de, voor volledige beantwoording van zo'n vraag, nodige documenten, ik als mijn persoonlijke opvatting kon vermelden, dat het nieuwe artikel 1 van de Grondwet een feitelijke constatering betrof en dat juist om te manifesteren, dat overleg met Indonesië nog open staat (waarbij ik reserve memoreerde dat daarbij niet als uitgangspunt mocht worden genomen aanvaarding van de Indonesische soevereiniteit) het veertiende hoofdstuk was opgenomen, waarbij naar mijn persoonlijke mening het verschil met Grondwetsherziening was, dat Kamerontbinding niet nodig was. De werkelijke situatie ten aanzien van Nieuw-Guinea was dus mijns inziens niet gewijzigd.

Sukiman hield toen een hoffelijk maar bitter betoog er op neerkomende dat welke uitleg ook zou worden gegeven, het kwaad toch al gedaan was doordat de publieke opinie weer was opgezweept. Hij wees er op hoe zijn Kabinet alles had gedaan om een goede verhouding te bereiken - wat ik wel zou hebben gemerkt -, dat met veel moeite de PNI ook in de goede richting was geleid, dat moeizaam bereikt was de ontkoppeling van Nieuw-Guinea en Uniebesprekingen, dat de kaarten gunstig leken te liggen maar dat nu het hele gebouw was ingestort. Wat hem onbegrijpelijk voorkwam was, dat Nederland over deze Grondwetsherziening geen voorafgaand overleg met de Regering van de RI had gepleegd. Het effect van deze rauwe publicatie was toch te voorzien geweest. Sukiman had zich gedacht dat, gezien de bijzondere verhouding tussen de beide landen, daartoe toch alle aanleiding had bestaan. Hij wist werkelijk niet wat hij nu aan het volk moest mededelen in zijn voor heden aangekondigde officiële verklaring.

Ik vroeg Sukiman of hij bereid was deze verklaring een dag uit te stellen: ik zou hem dan het standpunt van de Nederlandse Regering kunnen mededelen. Sukiman vond de zaak van dermate groot belang, dat hij zou pogen hieraan tegemoet te komen mits ik hem antwoord morgenochtend vroeg kon garanderen.

Sukiman achtte de enige mogelijkheid om de opgezweepte hartstochten tot bedaren te brengen, intrekking door de Nederlandse Regering van de Nieuw-Guineapassage. Ik antwoordde dit hoogst onwaarschijnlijk ja volstrekt onmogelijk te achten en vroeg of niet voldoende zou zijn een duidelijke verklaring, dat in feite niets veranderd was: hier ging het toch om. Sukiman vreesde dat dit niet veel meer zou helpen en vroeg of niet was begrepen hoe moeilijk zijn situatie was gemaakt. Sukiman zei verder, dat ook de missie Supomo in de vergadering van het Kabinet ter sprake was gekomen en verklaarde dat de RI onder de geschapen omstandigheden terzake onmogelijk een beslissing kon nemen. De publicatie omtrent de Grondwetsherziening had tot effect gehad, dat niet meer de Uniebesprekingen maar de Nieuw-Guineakwestie thans voor het Indonesische volk primair geworden was. Sukiman zag nog niet goed in of besprekingen alleen over de Unie mogelijk zouden zijn, zonder zware kritiek in het Parlement en de Pers. Hij wees in dit verband op het ook reeds door mij gerapporteerde gebrek aan vertrouwen in Supomo bij sommige leden van het Kabinet: men achtte hem Nederland te welgezind.

De draad, die door Sukiman's hele betoog liep was een diepe - en ik ben overtuigd ten volle gemeente - teleurstelling dat zijn ook dezerzijds geregeld gerapporteerde politiek gericht op

nauwe samenwerking tussen Nederland en Indonesië, door het Grondwetsherzieningsontwerp was doorkruist en in het bijzonder door de wijze van behandeling met name zonder enig gepleegd voorafgaand overleg via mij. 'Onbegrijpelijk overigens ook dat onze Zaakgelastigde in Den Haag dit niet heeft voorzien, althans niet heeft gerapporteerd' merkte Sukiman op, waarop ik antwoordde, dat de RI dan maar de post volwaardig met een HC had moeten bezetten.

Ik moge adviseren de ernst van de situatie het zelfde karakter toe te kennen als zij voor de RI heeft: de hele pers en de publieke opinie is in het geweer geraakt en het ons welgezinde Sukiman-Kabinet zal zwaar worden aangevallen. Vooral de critiek van Abadi (Rum?) geeft te denken.

Er van uitgaande dat intrekking van de gewraakte passage uitgesloten is, blijft als enige mogelijkheid mijns inziens een officiële verklaring van de Nederlandse Regering, welke ik morgenochtend aan Sukiman kan afgeven, die Sukiman kan publiceren en waarin een onomwonden, duidelijk begrijpelijke explicatie wordt gegeven bij voorkeur ook weergevende waarom geen voorafgaand overleg met de RI is gepleegd (uit het Anetabericht zou te lezen zijn dat wel met Van Waardenburg contact is gezocht) en zonodig met betuiging van leedwezen over het verloop. Een gunstige indruk zou zeker ook zijn te verwachten van opneming in de Nederlandse verklaring van een passage, dat de Nederlandse Regering erkent dat de Indonesische Regering nog steeds een claim ten aanzien van Nieuw-Guinea doet gelden, liefst nog met toevoeging dat de Nederlandse Regering bereid blijft hierover te onderhandelen. De instructie van de Nederlandse Regering ontving ik gaarne morgenochtend avant 9 uur in verband met mijn toezegging aan Sukiman.

De Indo-kwestie is wel door mij naar voren gebracht maar had bij Sukiman onder deze omstandigheden geen belangstelling.